

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

11. De vsu Periodi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

Etenim, ne quis putet istas numerorum leges à certa quadam, & immutabili lege fluere, certè, qui de pedum bonitate scripserunt, dum omnia suarum aurium iudicio metiuntur, pugnantia nonnuquam inter se dicunt, ut in custodiendo numero, parùm numerosè videantur concinere. Virat Ephorus spondæum, & trochæum, quos tamen, ut generosos pedes passim alij permiscerent orationi.

Ab Aristotele dissentit nonnihil Cicero, à Cicerone Quintilianus: sed quid mirum? cum ipsi, qui hæc accuratius sunt consecrati, suis præceptis non semper inhaerent.

Certè Hieronymus ex Isocratis aliquot orationibus triginta fermè versus collegit, quos Sophista in hac numerorum gloria triumphanti iuveniliter obrudit, atque is corrector imposturus in eo ipso loco, quem reprehendit, senarium imprudens immittit. Ipsæ Ciceronis orationes, si ad præscriptos semper exigantur numeros, inueniuntur aliquando deficiente, non quòd hæc ignorarit, sed quod præsentiarum grauitate maluerit aliquando contemnere. Quamobrem & in eo grammatica ingenia versus aliquot inter orationes deprehenderunt, ut in Pisonem; *Prob Dij immortales! quis hic illuxit dies?*

Et Luianæ historiæ initium ab Hexametro, à quibus non est vellicatum?

Facturus sine opera presium, quanquam nemo melius collocare potuit.

Quid igitur ad hanc numerorum rationem consequendam facere oportet? Primum quidem arbitror lectissimis auctoribus, maximè verò vni Tullio diutius insistendum, ut eius stylo, quasi coloratus animus generoso fortè impleatur, tum haud ita multum erit laborandum de numeris, quod enim accidit scribentibus, ut non de singulis literis cogitent, sed ipsæ vltro ad verborum textum veniant, sic vbi fuerit circumscripta mente sententia, confestim verba ea etiam numeri suauitate, qua fuerint infusillata concurrerent.

Ne quia igitur impetiti in hac numerorum lege consecranda peccent deterius, rectè monet Cicero.

Sed magnam exercitationem res flagitat: ne quid eorum, qui hoc genus secuti non tenuerunt, simile faciamus, ne aut verba traiciamus aperte, quòd melius aut cadat, aut voluatur oratio: qua traiectione verborum utitur Cælius Antipater, & nihilo tamen aptius explet concluditque sententias: aut inania quædam ver-

ba inculcèmus, quasi complementa numerorum. Quo vitio Asiatici maximè numero seruiantes laborant.

Sunt etiam, qui illo vitio, quod ab Hegeſia maximè fluxit, infringendis, concidendisque numeris, in quoddam genus abiectum incidant Siculorum simillimum. Tertium est, in quo fuerunt fratres illi Asiaticorum Rhetorum principes Hierocles, & Meneclæ, apud quos varietas non erat, quòd omnia ferè concluderentur vno modo: quæ vitia qui fugerit, ut neque verbum ita traiciat, ut id de industria factum intelligatur, neque inferciens verba, quasi rimas expleat, nec minutos numeros sequens concidat, delumbetque sententias, nec sine vlla commutatione in eodem semper versetur genere numerorum, is omnia ferè vitia vitauerit.

In genere autem hæc erunt obseruanda, in dicendo nihil esse propositum, nisi aut ne immoderata, aut angusta, aut dissoluta, aut fluens sit oratio. Itaque non sunt in ea tanquam tibicini percussione modi, sed vniuersa comprehensio; & species orationis clausa, & terminata est, quod voluptate aurium iudicatur.

Cauendum ne oratio multis breuibus exiliat, neue longiorum continuatione languescat, ne continuentur ij pedes, ex quibus efficiuntur titi, vulgatique versus, quod voluit Cicero, cum dixit,

Neque tamen hoc tanti laboris est quanti videtur: nec sunt Rhythmicorum omnia, ac Musicorum acerrima norma dirigenda: efficiendum est illud, modò ne fiat oratio, ne vageretur, ne insistat interius, nec exerrat longius, ut membris distinguatur, ut conuersiones habeat absolutas: neque semper vtendum est perpetuitate, & quasi conuersione verborum, sed sæpe carpenda membris minoribus oratio est, quæ tamen ipsa membra sunt numeris vincienda.

De vsu periodi.

CA P V T X I.

O Peræpretium est, de vsu quoque periodorum monere discentem, ne quis ob imperitiam putet orationem perpetuis numeris adstringendâ, numerosum esse quicquid

Quid in genere obseruandum in numeris.

Hieronymus Sophista notauit 30. versus in orationibus Isocr.

Quomodo ascendit numeri.

Vitio, quæ obrepunt numeris. Cic. in orat. scilicet. 229.

Numerus est numerosum esse quicquid

quid dicitur, & concinnum nihil verat, numeros ubique habere frigidum est. Nam numerosum est in structura dictionum; numerus autem est intervallorum longorum, & brevium varietas: bene construere minus habet curam, intervallis distinguere, operosioris est apparatus, qui non est ubique necessarius. Idcirco recte praescribit M. Tullius.

Genus autem hoc orationis, neque totum assumendum est ad causas forenses, neque omnino repudiandum: si enim semper utare, cum satietatem affert, tum quale sit, etiam ab imperitis agnoscitur. Detrahit praeterea actionis dolorem, auferit humanum sensum actoris, tollit funditus veritatem, & fidem. Sed quoniam adhibenda nonnunquam est, primum videndum est, quo loco, deinde quandiu retinenda sit, tum quot modis commutanda.

Adhibenda est igitur numerosa oratio, si aut laudandum est aliquid ornatus, ut nos in accusationis secundo de Siciliae laude, aut in senatu de Consulatu meo, aut exponenda narratio: qua plus dignitatis desiderat, quam doloris, ut in quarto accusationis, de Ennenfi Ceere, de Segehana Diana, de Sytacusarum situ diximus.

Saepe etiam in amplificanda re, concessa omnium funditur numerosè, & volubiler oratio. Id nos fortasse non perfecimus, conati quidem saepissime sumus, quod plurimis locis perorationes nostrae voluisse nos, atque animo contendisse declarant.

Id autem tum valet, cum is qui audit, ab oratore iam obsessus est, ac tenetur. Non enim id agit, ut infidetur, & obseruet, sed iam fauet, processumque vult, dicendi que vim admirans non inquiri, quod reprehendat.

Hac autem forma retinenda non diu est, nec dico in peroratione, quam ipse includit, sed in orationis reliquis partibus: nam cum his locis usus, quibus ostendi licere, transferenda tota dicitio est ad illa, quae nescio cur, cum Graeci κέματα & κῶλα nominant, nos non recte incisa, & membra dicamus.

Hac Cicero, cuius vestigia relegens Quintilianus addit quoque de suo multa.

Ubi cumque acriter erit, & instanter, pugnantiterque dicendum, membratim, caesimque dicemus. Nam hoc in oratione plurimum valet: adeoque rebus accommodanda compositio, ut asperis, asperos etiam numeros adhiberi oporteat, & cum dicente, quae audientem inhorrescere: Membratim plerumque nar-

rabimus, ut ipsas periodos maioribus intervallis, & velut laxioribus nodis resoluamus, exceptis, quae non dicendi gratia, sed ornandi narrantur, ut in Verrem Proserpinae raptus. Haec enim leuis, & fluens contextus decet. Periodus apta proceris maiorum causarum, ubi sollicitudine, commendatione, miseratione res eget. Item communibus locis, & in omni amplificatione: sed poscitur tum austera, si accusetur: tum fusa, si laudes. Multum & in epilogis pollet. Totum autem adhibendum est quo sit amplius compositionis genus, cum iudex non solum rem tenet, sed etiam captus est oratione, & se credit actori, & voluptate iam ducitur.

Historia non tam finitos numeros, quam orbem, contextumque desiderat. Namque omnia eius membra connexa sunt, quoniam lubrica est, ac fluit, ut homines, qui manibus invicem apprehensis, gradum firmant, continent, & continentur. Demonstrativum genus omne fusiores habet, liberioresque numeros. Iudiciale, & concionale, ut materia variatum est, sic etiam ipsa collationale verborum.

De mensura periodi.

CAPVT XII.

Ambitiosus est plerumque nimis periodorum tractus, atque in ipso, quod moderatum esse oportet, & numerosum, modum omnem, numerumque excedit, quod ne contingat prudenti ratione providendum summi Rhetores decrevere.

Demetrius quidem Phalereus libro πρῆξι μνηστας eos irridet, qui eiusmodi periodos frequentes congerunt, quos ait capite, non secus ac ebrios male consistere, auditores vero, propter affectationem naufragare τῶν τε τῶν πικρὰς περιόδους λεγόντων, οὐδ' αὖ κεφαλὰς βαρῆς ἵσθαι οἷον ἐπὶ τῶν δινωμένων. οἱ δὲ ἀκούοντες τοιούτων δὴ τὸ ἐπίδανον.

Ille autem delicatus orator hunc modum statuit, ex ambitibus autem ij, qui suat minores, ex duobus membris constituuntur. Maximi vero ex quatuor. Qui quatuor membra excedunt, hi modum, atque mensuram periodi transeunt. Fiunt etiam quaedam circumscriptiones, quae tribus membris, quaedam, quae